

zákona o EIA, Ekonomické hodnotenie návrhu na usporiadanie zimných olympijských hier 2002 v Tatrách.

● Transfer poznatkov

Transfer poznatkov je rovnako dôležitý ako ich tvorba. Ide o *prenos v horizontálnom smere v rámci jednej hierarchickej úrovne* (národnej, regionálnej a pod. - napr. činnosť národného centra environmentálnej výchovy, resp. Regionálneho environmentálneho centra pre strednú a východnú Európu) a *transfer medzi jednotlivými hierarchickými úrovňami* - napr. rozpracúvanie odporúčaní Konferencie OSN o životnom prostredí a rozvoji (UNCED), či paneurópskych konferencií ministrov životného prostredia. *A naopak*. Vypracúvanie správ a poskytovanie informácií o stave životného prostredia na nižších úrovniach koordinačným orgánom a a strešným organizáciám na regionálnej, kontinentálnej či globálnej úrovni (napr. Greenway, European Environmental Bureau, Koordinácia Životné prostredie pre Európu či Komisia OSN pre životné prostredie a rozvoj). Spoločnosť pre trvalo udržateľný život vyšla r. 1993 s iniciatívou vytvoriť neinštitucionalizovaný orgán zo zástupcov NGOs, ktorý by zabezpečoval obojstranný transfer poznatkov v smere svet-my-svet. Tento zámer sa realizuje len čiastočne, v rámci novoiniciovaného Fóra mimovládnych environmentálnych organizácií, ktoré nadväzuje na činnosť ponovembrového Fóra ochrancov a tvorcov životného prostredia. Progresívnu cestu efektívnej výmeny informácií predstavuje Slovenská environmentálna počítačová sieť a ambície poskytovať priestor pre medzinárodnú výmenu ochranných myšlienok má časopis Nová Európa.

● Šírenie poznatkov

Táto oblasť narábania s poznatkami (informáciami) súvisí a čiastočne sa i prelína s predchádzajúcou. Patrí sem prednášková a publikačná činnosť (periodická i neperiodická), obe majú v environmentálnom hnutí na Slovensku dlhú

tradičiu. Za mimoriadne dôležité možno považovať to, že okrem celoslovenských periodík vychádza, resp. vychádzal i celý rad regionálnych časopisov.

● Interpretácia poznatkov

Zahŕňa interpretáciu vedeckých poznatkov, ktoré sú zväčša pre širšiu verejnosť nedostupné, ale aj interpretáciu poznatkov, ku ktorým dospeli NGOs. Pre interpretačnú činnosť NGOs je charakteristické o.i. hľadanie súvislostí medzi jednotlivými javmi, porovnávanie alternatív, otvorenosť a nekonvenčnosť vo vyjadrovaní, ventilovanie tabuizovaných tém a utajovaných skutočností. Nezastupiteľnosť interpretačnej role NGOs spočíva však aj v kredibilitate (hodnovernosti), ktorú mimovládne organizácie a ich predstavitelia požívajú v očiach aspoň časti verejnosti. Interpretácia poznatkov je veľmi dôležitá v oblasti environmentálnej výchovy predstavujúcej hlavné zameranie viacerých mimovládnych ochranných organizácií.

● Uplatňovanie poznatkov

Logicky završuje celý proces narábania s poznatkami. V NGOs praktická realizácia poznatkov o.i. vytvára akúsi spätnú väzbu, ktorá slúži na verifikovanie ich zmysluplnosti a aplikovateľnosti v našich podmienkach. U nás pretrvávajú ešte z čias, keď sa členovia SZOPK pokúšali o čosi na spôsob paralelnej kultúry, o určitý univerzalizmus zamerania. Charakteristickou črtou tohto prístupu bolo zabezpečovanie všetkých krokov pri realizácii určitého zámeru. Napr. pri obnove historických objektov to predstavovalo postupnosť od výskumu, cez projektovú činnosť, praktickú obnovu, interpretáciu a propagáciu zámeru, až po osvetové či iné využitie zrenovovaného objektu a pod. Sem by sme mohli zaradiť aj experimenty s triedením a recykláciou odpadu, rekonštrukciu a prevádzkovanie Čiernobalockej železnice, projekty alternatívnych zdrojov energie či rozvoja obcí a pod.

Mikuláš Huba

Voda pre tretie tisícročie

Alternatívny návrh vodohospodárskej koncepcie Slovenska

Uvedomujúc si vážnosť situácie v oblasti budúcnosti vodného hospodárstva na Slovensku, mimovládne ochrannárske organizácie (Slovenská riečna sieť, Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny a Spoločnosť pre trvalo udržateľný život) sa spojili a ich experti vypracovali alternatívnu vodohospodársku koncepciu SR Voda pre tretie tisícročie.

Hlavné zámery a odporúčania:

● Súčasný stav hydrologického režimu vodných tokov na Slovensku je značne nepriaznivý pre extrémne vysokú rozkolísanosť prietokov. To obmedzuje možnosti využívania vodných zdrojov. Tento stav, okrem prirodzených daností povodí, spôsobila doterajšia neuvážená hospodárska

činnosť človeka v povodiach (znižovanie vododržnosti územných celkov odlesňovaním, zmenou krajinnej štruktúry, odvodňovaním, úpravami tokov, nevhodným obrábaním pôd). V dôsledku toho sa zdynamizoval hydrologický režim tokov (nárast kulminačných povodňových prietokov a pokles minimálnych vodných stavov), čo nepriaznivo ovplyvňuje stupeň protipovodňovej ochrany i možnosti využívania vodných zdrojov v deficitných obdobiach. Je najvyšší čas orientovať sa na prinavrátenie prirodzeného režimu prietokových pomerov. Bude to možné iba ak sa zbavíme technokratického, úzko rezortného prístupu a ak štátny monopol hospodárskych aktivít v oblasti vodného hospodárstva decentralizujeme na regióny a obce.

- Kvalitatívne charakteristiky vodných zdrojov sú silne poznamenané antropickým tlakom s nedostatočnou ochranou pred znečisťovateľmi. Kvalita vody je alarmujúca a je nevyhnutná orientácia na zníženie ekologickej zadĺženosti v povodiach.

- Po rozdelení kompetencií medzi rezorty pôdohospodárstva a životného prostredia sa vytvára dvojkoľajnosť riadenia v rámci štátnej správy a často sa vyskytujú medzirezortné spory. Vychádzajúc zo skúseností moderných ekonomík, odporúčame delimitovať tieto činnosti z Ministerstva pôdohospodárstva SR do rezortu Ministerstva životného prostredia, ktoré má najmä kontrolnú funkciu.

- Vychádzajúc z potreby transformácie štátnych podnikov v rámci trhového hospodárstva odporúčame previesť

majetok podnikov vodární a kanalizácií do majetku obcí (vodovodné a kanalizačné siete, vodné zdroje v katastrálnych územiach s príslušnými objektmi). Týmto sa v plnej miere naplní princíp decentralizácie štátnej hospodárskej moci na regióny a obce a zabezpečí sa prospešný hospodársky rast zaostalých oblastí so zaujímavým vodohospodárskym potenciálom (trh s vodou). Tento princíp vytvorí priestor pre vznik spoločností s kapitálovým podielom jednotlivých obcí vo väčších vodárenských sústavách (vodné družstvá). Tieto spoločnosti budú základným kameňom tvorby finančných zdrojov pre rozvoj miest a obcí, a tým aj fondu vodného hospodárstva (daňové odvody a pod.). Spoločnosti budú spravovať vodné toky a obchodovať s vodou (predaj vody priemyslu, poľnohospodárstvu, na výrobu elektrickej energie a pod.). Zvyšný majetok podnikov povodí a vodární a kanalizácií po delimitovaní kontrolných činností do štátnej správy rezortu MŽP SR navrhujeme sprivatizovať formou verejných súťaží, resp. konkurenčných projektov.

- Navrhovaná reforma vodného hospodárstva odbremení extrémne vysoké náklady na budovanie nových vodných zdrojov, zefektívni a spružní celú investičnú činnosť. Predbežné výsledky poukazujú na to, že realizáciou Alternatívnej vodohospodárskej politiky sa znížia finančné náklady v porovnaní s vládou koncepciou o 15 až 20 mld. Sk. Vytvorí sa vhodné podmienky na ochranu ŽP a čo je obzvlášť zaujímavé, dá sa tým šanca úspešnému hospodárskemu rozvoju zaostalých regiónov (dlhodobé pracovné príležitosti, finančné zdroje obcí) a vytvoreniu priaznivých partnerských vzťahov medzi mestami a vidiekom.

Koncept pre východné Slovensko

- V povodí Torysy vytvoriť prvé vodné družstvo na Slovensku, ktoré by komplexne koordinovalo činnosť vodného hospodárstva s predpokladom vytvorenia vodného zdroja pre východoslovenskú vodárenskú sústavu s výdatnosťou podľa potreby odberateľov, bez nároku na dotáciu 5-8 mld. Sk zo štátneho rozpočtu.
- Postupne pripravovať vznik ďalších vodných družstiev ekonomicky samostatných a fungujúcich nezávisle od štátneho rozpočtu.
- Pripraviť program zníženia strát pitnej vody v rozvodoch Košíc a Prešova (potreba finančných nákladov ca 250 mil. Sk so znížením strát v sieti 250-300 l.s⁻¹).
- Postupne pripravovať ekologicky akceptovateľné riešenie vodných zdrojov pre oblasť Popradu a Spiša bez vodárenských nádrží, podobným spôsobom ako v povodí Torysy.
- Revitalizáciou povodia Bodvy dosiahnuť zlepšenie odberov vody pre Košice a zlepšenie ekologických podmienok na rieke Bodva.

- V spotrebiteľskej sfére sa orientovať hlavne na znižovanie špecifickej spotreby vody porovnateľnej s vyspelými štátmi sveta. Na porovnanie, holandská vláda pripravuje program zníženia spotreby vody zo 120 l/obyv./deň na 90 l/obyv./deň. V Košiciach prijalo mestské zastupiteľstvo dokument vodného hospodárstva, v ktorom sa stanovuje bilančná spotreba vody 462 l/obyv./deň. Ak by sme uskutočnili program znižovania spotreby vody na Slovensku, súčasne využívané vodné zdroje pri spotrebe 120 l/obyv./deň (súčasná úroveň Holandska) by stačili pre 10,5 mil. obyvateľov. Oficiálne štatistiky pritom uvádzajú deficit 1-1,5 m³.s⁻¹ pitnej vody.

V Košiciach je najvyššia bilančná spotreba aj v rámci Slovenska. Je paradoxné, že práve vody Hornádu sa najviac využívajú pre priemysel (pätnásobne viac ako pre obyvateľstvo). Takýto stav nie je ani v jednom povodí Slovenska. V povodiach stredného a západného Slovenska je stav opačný - dodávka vody pre vodárenské účely prevažuje nad dodávkou vody pre priemysel.

Michal Kravčík

NGO
"LUDIA A VODA"

Zásady environmentálnej energetickej politiky

Hlavnou zásadou energetickej politiky musí byť zmena súčasného vývoja, vychádzajúceho zo stáleho nárastu spotreby energie, na systém znižovania spotreby a prechodu na obnoviteľné zdroje energie pri zabezpečení ďalšieho rozvoja spoločnosti. Tento cieľ možno dosiahnuť:

- Racionálnym zhodnotením energie (úspory, nové technológie);
- Využitím obnoviteľných zdrojov energie;
- Zavádzaním legislatívnych opatrení a ekonomických nástrojov podporujúcich prvé dva body.

Racionálne zhodnotenie energie

Existuje nespočetné množstvo príkladov úsporných opatrení v oblasti výroby, transportu a využívania energie u nás, pričom opatrný odhad potenciálnych úspor sa pohybuje v rozmedzí 20-40 %. Ťažiskové aplikácie v oblasti úspor by mali byť:

- *Zavádzať kombinovanú výrobu tepla a elektriny v súčasných teplárňach a výbrevniach.* V kombinovaných tep-

lárnach s výrobou elektriny sa dosahuje 60-80 % účinnosť využitia primárnej energie, na rozdiel od 30 % účinnosti v klasických teplárňach. Kombinovaná výroba znamená minimálne dvojnásobné zvýšenie využitia energie z paliva.

